

Beteendevetenskap för jurister

Diesens nya bok om terapeutisk juridik • Vill ompröva advokatrollen

Juridik skiljer rätt från fel i samhällsliga konflikter, men blundar för konfliktens orsaker och rättstillämpningens konsekvenser. Därför behöver juridiken beteendevetenskapen.

Så sammanfattar professor Christian Diesen den terapeutiska juridiken.

Hans nya bok är den första genomgripande översikten i ämnet som ges ut i Skandinavien.

Nej, terapeutisk juridik har ingenting med terapi att göra. Visserligen tycker dess anhängare att psykologer borde få en mer aktiv roll i den juridiska processen och visserligen anser de att vård i stället för straff eller medling i brottmål kan vara lämpligt i vissa fall. Men den terapeutiska juridiken har ett mycket större omfång än så.

– Juridik handlar om sociala relationer och konflikter. Den terapeutiska juridiken menar att beteendevetenskapen kan bidra till att finna långsiktigt fungerande lösningar på juridiska problem, säger Christian Diesen.

Den terapeutiska juridiken förespråkar ett beteendevetenskapligt perspektiv redan i lagstiftningskedet. I Sverige finns en lång tradition av omfattande lagförarbeten i form av propositioner, utredningar och remisser. Fokus i dessa utredningar ligger dock på juridiska frågor som rättssäkerhet kontra effektivitet. Frågor om risker, ansvarsfördelning och välfärdseffekter lyser oftast med sin frånvaro, enligt Christian Diesen.

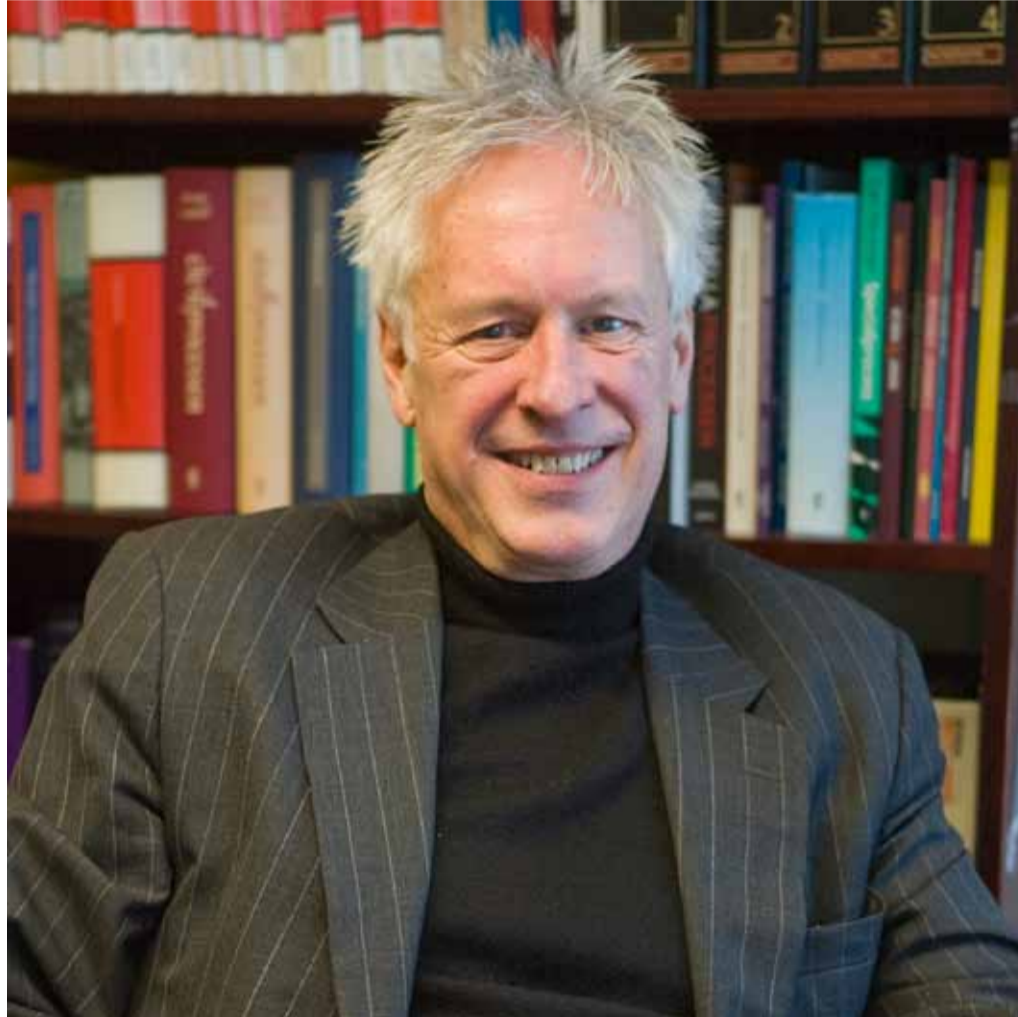
Han exemplifierar med avskaffandet av kravet på auktoriserade revisorer i mindre aktiebolag. Lagändringen infördes förra året med det, i och för sig vällovliga, syftet att minska tidsödande krångel för småföretagare.

– Men konsekvenserna blir att det går längre tid innan man upptäcker de företagare som, utan att ha något brottsligt uppsåt, tappar kontrollen över sin ekonomi. Utslagningen i konkurrensen slår då mycket hårdare och den misslyckade företagaren drabbas av en onödigt skuldbörda och kanske av skattebrottsåtal, vilket är olyckligt både för individen och samhället.

Den dominerande uppfattningen bland beteendevetare är att det finns ett samband mellan klassklyftor och brott. Finns det därmed ett implicit imperativ i den terapeutiska juridiken att lagstiftaren bör verka för ett jämlikt samhälle? Nej, hävdar Christian Diesen, för i så fall skulle den terapeutiska juridiken ha ett rättspolitiskt program, vilket den inte har.

– Den terapeutiska juridiken vill inte utgöra grunden, den vill endast vara ett komplement. Andra värden än rehabilitering eller minskad brottslighet kan vara viktigare, till exempel straffvärde eller likabehandling. Men man måste ändå ha välfärdseffekterna i åtanke.

Även om lagstiftningsprocessen diskuteras flitigt är det framför allt vid lagstiftningens tillämpning som tillskyndarna av den terapeutiska juridiken vill se mer av ett beteendevetenskapligt synsätt. I förundersökningen kan till exempel psykologin bidra till kunskaper om vittnens och målsägandens minnesförmåga, effektiva

Christian Diesen har själv bidragit till utvecklingen av den terapeutiska juridiken, bland annat genom sin brottsofferforskning.

förhörsmetoder och hur man bedömer om den förhörde talar sanning eller ej.

– Jurister tror ofta felaktigt att de vid sidan av sitt juridiska kunnande klarar sig med common sense och allmänbildning. Psykologi borde vara obligatoriskt på juristutbildningen. Det är inte meningen att jurister ska bli psykologer. Men de ska klara av att undgå de enklaste fällorna och veta när de behöver extern expertis.

Christian Diesen tycker att sakkunniga används alldeles för sällan i den svenska rättsprocessen. Här har USA kommit betydligt längre. I USA är det vanligare med specialdomstolar där specialutbildade jurister samarbetar med beteendevetare med särskild kompetens inom det område som domstolen behandlar. Det är också från USA som Sverige har hämtat idén om så kallade barnahus där flera myndigheter med olika kompetens verkar under samma tak vid utredningar där barn misstänkts ha utsatts för brott.

Rättsprocessen handlar vanligtvis om att slå fast vem som har rätt och vem som har fel. I domslutet koras en "vinnare" och en "förlorare". Den sortens nollsummespel är på lång sikt sällan till gagn för någon av parterna, enligt Christian Diesen. I linje med den terapeutiska juridiken efterlyser han därför en omprövning av en advokatroll som enbart syftar till att få till stånd en lösning som är den bästa utgången för klienten ur ett juridiskt perspektiv.

Det är till exempel inte säkert att klientens primära intresse av att bli frikänd är det bästa

för honom eller henne i det långa loppet. Advokaten bör istället tillsammans med klienten komma fram till vad som på sikt kan hindra nya konflikter och bryta negativa livsmönster. Här finns det en ofta anförd kritik mot den terapeutiska juridiken som handlar om paternalism, att man tar sig myndighet att bestämma vad som är bäst för individen. Christian Diesen anser att hotet är överdrivet.

– En av den terapeutiska juridikens grundidéer är det personliga ansvaret och att alla ska få göra sina röster hörda i processen. Tanken är att om man inte kan undvika rättegång måste den användas som ett medel för att åstadkomma nystart och förändring. Idag förvärrar processen ofta trauman och konflikter.

Christian Diesens bok kommer att ges ut på Liber förlag i februari. I Sverige finns sedan tidigare två böcker utgivna där terapeutisk juridik har använts som forskningsmetod. (Men dessa har inte haft ambitionen att göra en djupgående presentation av skolbildningen): "Police Interviews with Victims and Suspects of Violent and Sexual Crimes" av Ulf Holmberg samt "Terapeutens rätt: Rättslig och terapeutisk logik i domstolsförhandlingar" av Maritha Jacobsson.

En utvärdering av de svenska barnahusen gjordes under 2010 av en forskargrupp vid Juridiska fakulteten i Stockholm. Slutsatserna kan läsas i sammanfattning i Juridicums Nyhetsarkiv under rubriken "Barnahus viktiga för barn vid brottmålsutredningar".

Ny bok om rättsinformatik

Nu finns "Vem reglerar informations-samhället?", Nordisk årsbok i rättsinformatik 2006 – 2008 på Jure förlag.

Ett centralt tema i boken är hur man bör balansera kraven på ökad juridisk reglering med hänsynen till de röster som vill ha mindre regler i informationssamhället.

Nordisk årsbok i rättsinformatik diskuterar problem som har uppstått i och med samhällets användning av informations- och kommunikationsteknologi, bland annat:

- Hur den personliga integriteten ser sig i framtiden.
- Hur immaterialrätten påverkas i informationssamhället.
- Hur man kan skydda den personliga integriteten och samtidigt främja informationssäkerhet.
- Vilken betydelse begrepp som den semantiska webben och sociala medier har för utvecklingen av juristers informationsökning.
- Hur kunskapshanteringssystem kommer att fungera i framtiden.

Professor emeritus Peter Seipel, samt professorerna Peter Blume, Dag Wiese Schartum, Ahti Saarenpää och Cecilia Magnusson Sjöberg är några av de experter som medverkar.

Uppsatsskrivare i upphovsrätt

Vill du skriva en uppsats om upphovsrättsliga aspekter vid spelutveckling och kombinera det med en praktik vid Sveriges största spelutvecklingsföretag? Kontakta doktor Sanna Wolk på sanna.wolk@juridicum.su.se

Prisade studenter

Tre studenter vid Juridicum har fått uppsatstipendier från Institutet Skatter & Rättssäkerhet:

Christian Carneborn, Kassaregisterlagen och Europakonventionen – närmare om kontrollavgifterna, artikel 6 samt artikel 4 i sjunde tilläggsprotokollet (rätten till en rättvis rättegång och dubbelbestraffningsförbudet, särskilt fokus på kontrollavgifterna)

Martin Hector, Oskuldspresumtionen och skattetillägget – särskilt om bestämmelsen i 5 kap. 20 §, 2 st. taxeringslagen. (rätten till en rättvis rättegång, särskilt om rättssäkerhetsproblem som föreligger när skattetillägg, som ju är ett slags bötesstraff, skall betalas av dödsbon).

Fredrika Ulin, Kassaregisterlagen och artikel 6 i Europakonventionen (rätten till en rättvis rättegång, tar särskilt upp bevisproblematik när det gäller kontrollköpen - vilket bevisvärde har ett kontrollköp?).

Alla tre har handletts av doktoranden Katarina Fast.

Uppsatserna samt information om stipendiet kan läsas på institutets hemsida www.isr.org.se.

I styrelsen för Institutet Skatter & Rättssäkerhet sitter bland annat jurisdoktor Teresa Simon Almendal.

Hedersdoktor har gått bort

Ronnie Eklund minns Clyde Summers • Jämförde USA och Sverige

Professor Clyde Summers avled 29 oktober 2010.

Han var under flera decennier en av de mest framstående komparativa arbetsrättsforskarna. Han fick flera utmärkelser och var under 20 år skiljeman i arbetstvister inom koindustrin.

Summers undervisade i arbetsrätt under mer än sex decennier som professor i Toledo (1944 – 49), Buffalo (1949 – 56), Yale (1957 – 1975) och Pennsylvania (1975 – 2010).

Han deltog även i arbetet med den så kallade Landrum Griffin Act, det vill säga Labor Management Reporting and Disclosure Act 1959, en slags ”magna charta” för medlemmar i en fackförening för att bekämpa korruption och maktmissbruk inom amerikansk fackföreningsrörelse.

Under flera år var han redaktör för den inflytelserika tidskriften, Comparative Labor Law (numera Comparative Labor Law and Policy Journal). Han var även ordförande i den internationella arbetsrättsliga organisationen, International Society for Labour & Social Security Law under åren 2003-2006.

Summers utnämndes till hedersdoktor vid juridiska fakulteten, Stockholms universitet 1978. Han lärde sig även svenska vilket han utnyttjade i sina jämförande arbetsrättsliga studier mellan USA och Sverige. Han hade ett nära samarbete med Stockholms universitet och dåvarande professorn i civilrätt, särskilt arbetsrätt Folke Schmidt.

Han besökte ofta Sverige och Stockholm. Jag träffade honom för första gången 1981. När jag i min avhandling 1983 infogade ett avsnitt

Professor Clyde Summers utnämndes till hedersdoktor vid juridiska fakulteten vid Stockholms universitet 1978.

FOTO: University of Pennsylvania Law School

om hur man slog ihop turordningslistor vid övergång av företag i USA tog jag intryck av de kloka synpunkter som Summers framförde på manuskriptstadiet.

Summers publicerade cirka 125 artiklar och flera ”casebooks”. Som exempel på några tongivande artiklar kan nämnas: “Freedom of Association and Compulsory Unionism in Sweden and the United States” (1964), “Individual Protection Against Unjust Dismissals: Time for a Statute” (1976), “Employee Participation in Sweden and The United States: Some Compari-

sons from an American Perspective” (1982) och “Worker Dislocation: Who Bears The Burden? A Comparative Study of Social Values in Five Countries” (1995).

Vi som hade förmånen att lära känna Clyde Summers insåg snabbt att vi mött en stor forskare. Han kunde som få fånga sitt auditorium med sin pedagogik och värtalighet. Vi hedrar hans minne med stor vördnad.

Ronnie Eklund
Professor i civilrätt särskilt arbetsrätt

Professor utforskar digitala moln

Vilket lands lagstiftning ska gälla i frågor om till exempel personlig integritet och skydd av ett företags digitala data när allt mer information tillgängliggörs över nationsgränserna? Hur utformar man ändamålsenliga avtal om informationsbehandling i globala digitala nätverk där bara vissa parter är kända för varandra i förväg? Det är exempel på frågor som kommer att studeras i ett internationellt forskningsprojekt. Projektledare är professor Cecilia Magnusson Sjöberg vid Juridiska fakulteten, Stockholms universitet.

Forskningsprojektet har beviljats ett anslag om cirka 3,3 miljoner kronor ur Ragnar Söderbergs stiftelser under en period på två år. Förutom Cecilia Magnusson Sjöberg deltar docent Dan Svantesson från Bond University i Australien i projektet. De två forskarna kommer att studera i första hand Europa och Stillahavsregionen, men även i viss mån andra länder som USA och Sydafrika.

Projektet tar sin utgångspunkt i att allt mer data utväxlas i digitala nätverk. Medan dokument av skilda slag förr vanligen var knutna till fysiska artefakter flödar nu information som en immateriell resurs världen över. Internet är den miljö som särskilt starkt har kommit att förknippas med det moderna informationssamhället. På bara några sekunder går det att via nätet dygnet runt få fram uppgifter om i princip vem och vad som helst. En baksida av denna snabba

och kraftfulla utveckling är kränkningar av den personliga integriteten och svårigheter att över huvud taget kunna skydda digital information. I det praktiska rättslivet ställs skilda rättssystem i ökande utsträckning mot varandra när tvister som rör gränsöverskridande digital uppgiftshantering ska lösas och ansvar utkrävas. Det är just denna problematik som projektet tar sig an, bland annat när det gäller att knyta jurisdiktion till händelser i globala nätverk.

Informations- och kommunikationstekniken har öppnat möjligheten till nya affärsmodeller. Numera läggs exempelvis ofta databehandlingen av ett företags information avseende alltifrån kundprofiler, ekonomi och kärnverksamhet ut på företag i andra länder. Mot denna bakgrund kommer särskilda rättsliga studier att ägnas åt så kallade molntjänster (”Cloud Computing”).

Med molntjänster menas allehanda IT-funktioner som, istället för att ligga på den egna datorn, tillhandahålls från externa servrar som kan vara placerade var som helst i världen. Det kan röra sig om till exempel mjukvara, processorkraft och lagringsutrymme. När man ingår ett avtal med ett företag som erbjuder en viss molntjänst vet man sällan i förväg i vilket land som databehandlingen kommer att äga rum. Det kan mycket väl vara så att servrar flyttas från ett land till ett annat medan tjänsten används, eller att tjänsten tillhandahålls av flera

olika leverantörer via servrar som finns världen över. Det här komplicerar förstås ytterligare frågorna om jurisdiktion och lagval samt, vilka parter som egentligen ingår i ett molntjänstevental och hur ansvaret för informationen fördelas mellan parterna.

Det finns ett stort behov av att tydliggöra rättsläget inte minst med tanke på att ekonomisk utveckling förutsätter tillit mellan parterna vilket bland annat uppnås genom att följderna av ett avtal kan förutses. Till bilden hör även att frågor om integritetsskydd i allt större utsträckning har kommit att utgöra ett centralt inslag i affärsrämsighet.

En framkomlig väg kan vara utveckling av så kallad ”soft law” baserad på branschöverenskommelser och tekniska modellösningar som ger stöd för uppfyllande av legala krav och även för att villkor i avtal av skilda lag efterlevs, tror Cecilia Magnusson Sjöberg. En sådan självreglering, menar hon, skulle även kunna omfatta inbyggda tekniska lösningar baserade på rättsligt anpassade standarder.

Sammanlagt har Juridicum fått närmare sex miljoner kronor i bidrag ur Ragnar Söderbergs stiftelse. Läs mer i Nyhetsarkivet på webben under rubriken ”Miljonbelopp till forskningsprojekt vid Juridicum”

Ny avhandling

Egendomsaspekten på varumärkesskydd har fått träda tillbaka till förmån för ett konkurrensperspektiv. Efter introduktionen av varumärkesdirektivet 1988 har samhällsintresset av skyddet kommit att betonas alltmer. Det hävdar Claes Granmar, forskare vid Juridicum, Stockholms universitet, i sin nyutkomna avhandling.

Claes Granmar disputerade den 11 oktober 2010 vid European University Institute (EUI). Avhandlingens titel: Trade Mark Paradoxes in European Brand Competition.

Läs mer i Juridicums nyhetsarkiv på webben under rubriken ”Varumärkesskyddet marknadsanpassas allt mer”

Pedagogiska priset

Alla studenter och anställda vid Stockholms universitet kan föreslå lärare till pedagogiska priset. Genom pedagogiska priset vill Stockholms universitet uppmärksamma de goda pedagogiska insatserna och deras betydelse för studenternas lärande.

Nominera på webben fram till den 15 mars www.su.se/pepdris

Förlängt förordnande för Anders Hultqvist

Anders Hultqvist har beviljats 1,8 miljoner kronor ur Stiftelsen Olle Engkvist Byggmästare för finansieringen av ett förlängt förordnande som adjungerad professor i finansrätt.

Beslutet att förlänga förordnandet med ytterligare en treårsperiod fattades av rektor den 16 december 2010.

Att prenumerera på Juridicums nyhetsbrev är gratis. Skicka din postadress till staffan.westerlund@juridicum.su.se så får du nästa nyhetsbrev i din brevlåda.

På webben

- Straffprocessuellt samarbete granskas i sameuropeiskt forskningsprojekt
- Juridicums roll för social och ekologisk resiliens diskuterades på konferens
- När goda råd är dyra hjälper juriststudenter hemlösa
- Barnahus viktiga för barn vid brottmålsutredningar
- Dubbla uppdrag för svensk arbetsrätt
- Riktlinjer för examination
- Stockholmsstudenter fick pris i nordisk rättegångstävling
- Juridicum analyserat av gymnasieelev
- Christine Kirchberger företrädare Sverige i Kluwers International Encyclopedia for Cyber Law
- Fredspristagaren Shirin Ebadi talade i Aula Magna
- Petter Asp - ny innehavare av Torsten och Ragnar Söderbergs professur